

ชมพระราชวังพญาไท กับ..ชมรมผู้ป่วยฮาล์สซีเมีย

รศ.นพ.กิตติ ต่อจรัส

ชมรมผู้ป่วยโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียและ หน่วยโลหิตกุมาร โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าจัดกิจกรรม “ชมพระราชวังเพิ่มพลัง PMK-THAL” เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2555 พระราชวังพญาไท เป็นพระราชวังที่งามเด่นเป็นสง่า สะดุดตาและประทับใจแก่ มหาชนที่สัญจรไปมา บนถนนราชวิถีช่วงต่อกับอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ กรุงเทพมหานคร ขอเริ่มจากประวัติความเป็นมาดังนี้

ประวัติพระราชวังพญาไท

ย้อนกลับไปประมาณ 100 ปี ถนนราชวิถีเป็นเพียง ถนนสายสั้นๆ เริ่มต้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยามาสุดที่ด้านหลัง พระราชวังสวนดุสิต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานชื่อถนนสายนี้ว่า **ถนนช้างอี** (ปัจจุบันมักเรียกว่า ช้างอี) อันเป็นคำมงคลของจีน มีความหมายว่า “ยืนต้อย่างยิ่ง” ต่อมาได้รับพระราชทานชื่อใหม่ว่า “**ถนนราชวิถี**” ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปลายถนนช้างอี ตอน ตัดใหม่ๆ นั้นเป็นสวนผักและไร่ นา มีคลองสามเสนไหลผ่าน พื้นที่ยิ่งโล่ง กว้าง อากาศโปร่งสบาย เป็นที่ต้องพระราชอัธยาศัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างมาก ได้โปรดเกล้าฯ ให้ซื้อที่ดินประมาณ 100 ไร่เศษ จากชาวนาชาวสวน บริเวณนั้น เพื่อใช้ทดลองปลูกธัญพืช และเป็นที่ประทับพักผ่อนพระราชอิริยาบถ โรงเรือนหลังแรกที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้าง และได้พระราชทานนามว่า โรงนาหลวงคลองพญาไท พร้อมกับ โปรดเกล้าฯ ให้อย้ายพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ที่เคยประกอบ ที่ทุ่งพระเมรุ (ท้องสนามหลวง) มาจัดที่ทุ่งพญาไท

พระตำหนักพญาไทสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2452 เพื่อเป็นที่ประทับสำราญพระราชอิริยาบถเวลาเสด็จพระราชดำเนินที่นา แห่งนี้หลังการก่อสร้างพระตำหนักเสร็จสมบูรณ์และมีพิธีเปิด พระราชกุศลคฤหะมงคล (ขึ้นเรือนใหม่) ในวันที่ 14-15 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 แล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ เสด็จมาประทับที่วังพญาไทบ่อยครั้งขึ้น ครั้งสุดท้ายที่เสด็จ ประพาสตรงกับวันที่ 16 ตุลาคม 2453 เพียงหนึ่งสัปดาห์ก่อน เสด็จสวรรคต

ความวิปโยคอันสุดแสน เนื่องจากการสูญเสียสมเด็จพระบรมราชสวามี เป็นเหตุให้สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี ทรงพระประชวร พระอนามัยทรุดโทรมลง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวิตก ห่วงใย ได้กราบบังคมทูลแนะนำให้แปรพระราชฐาน จากใน พระบรมมหาราชวัง มาประทับที่วังพญาไทเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้ทรงพระสำราญและเพื่อความสะดวก สำหรับแพทย์ และพระประยูรญาติจะได้มีโอกาสเฝ้าเยี่ยม และถวายการรักษาโดยง่าย

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่พระตำหนักพญาไท พร้อมด้วยพระประยูร

ญาติที่ใกล้ชิดตลอดจนพระชนมายุ เป็นเวลาเกือบ 10 ปี พระราชสำนักสมเด็จพระพันปีหลวง ณ วังพญาไท ในสมัยนั้นอันหนา ฝาคั่งไปด้วยผู้คนทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน กล่าวกันว่าไม่น้อยกว่า 500 คน บรรดาผู้ที่สังกัดอยู่ใต้ร่มพระบารมี สมเด็จพระพันปีหลวง ไม่ว่าจะเป็นเชื้อพระวงศ์ ข้าหลวง ข้าราชการ ข้าราชการน้อยใหญ่ ทุกคนได้รับพระราชทานเบี้ยหวัด เงินเดือน เงินปี ที่อยู่ อย่างอุดมสมบูรณ์ ตามสมควรแก่ฐานะโดยทั่วถึง

ครั้นเมื่อ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี เสด็จสวรรคตใน พ.ศ. 2462 แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระราชดำริที่จะสร้างพระราชมณเฑียรสถานขึ้นใหม่ เพื่อเป็นที่ประทับในวังพญาไท และได้โปรดเกล้าฯ ให้อย้ายพญาไท ขึ้นเป็นพระราชวังพญาไทเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ พระบรมชนกนาถและพระบรมราชชนนี **ที่ประทับองค์พระมหากษัตริย์**

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริที่จะสร้างพระราชมณเฑียรสถานขึ้นใหม่เป็นที่ประทับ ในชั้นต้นจึงโปรดให้รื้อย้ายพระตำหนักที่ประทับของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี ไปปลูกสร้างเป็น หอเรียนวิทยาศาสตร์ ที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวงหรือโรงเรียน วชิราวุธวิทยาลัยในปัจจุบัน คงเหลือเพียงท้องพระโรงหน้า ซึ่งโปรดให้สร้างถวาย สมเด็จพระบรมราชชนนี เมื่อตอนต้น รัชกาลเพียงองค์เดียว และได้โปรดให้สร้าง พระตำหนักอุดม วนาภรณ์ หรือที่ได้พระราชทานนามให้ใหม่ในเวลาต่อมาว่า **พระตำหนักเกษมขจรูจิ** ขึ้นเป็นองค์แรก พร้อมกันนั้นก็โปรด ให้สร้างพระราชมณเฑียรสถานขึ้นแทนที่พระตำหนักเดิม เป็น หมู่พระที่นั่ง 3 องค์ พร้อมด้วยพระราชอุทยานซึ่งจัดเป็น สวนรูปแบบเรขาคณิต ตามแบบสถาปัตยกรรมอิตาเลียนสมัย “เรอเนซองส์” แต่เรียกกันว่า “สวนโรมัน” รวมทั้งได้โปรด ให้อย้าย “**ดุสิตธานี**” เมืองจำลอง ที่ทรงมีเจตนาสร้างขึ้นเพื่อ ฝึกหัดสั่งสอนวิธีการปกครองท้องถิ่นในระดับเทศบาล ตามรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ณ พระราชวังดุสิต มายังพระราชวังพญาไทเป็นการถาวร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จ พระราชดำเนินมาประทับที่พระราชวังพญาไท เกือบจะเป็นการ ถาวรตลอดระยะเวลา 6 ปีต่อมา จนกระทั่งต้นเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2468 ได้เสด็จแปรพระราชฐานชั่วคราวไปประทับใน พระบรมมหาราชวัง เพื่อประกอบพระราชพิธีจองเปรียง สะเดาะพระเคราะห์ตามพิธีพราหมณ์ ประจวบกับใกล้จะถึงวันพระราช พิธีฉัตรมงคล และพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ทรง พระครรภ์ ใกล้จะครบถึงวันจะมีพระประสูติกาล จึงเสด็จเข้า ประทับในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน อันเป็นพระมหารัชมณเฑียร องค์สำคัญ เพื่อความเป็นสิริมงคล แต่เหตุการณ์อันไม่มีใคร คาดคิดก็เกิดขึ้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกิดพระ

พระราชวังพญาไท

พระที่นั่งไวยกุณธรเทพสถาน

สวนโรมัน

อาคารประจักษ์ขึ้นอย่างรุนแรงและรวดเร็ว จนถึงกับสวรรคตลง เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2468 เวลา 1.45 น.ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ภายหลังพระประสูติกาลของ พระราชธิดา เพียง 1 วัน

สุยโครม

กองเสนาธิการจังหวัดทหารบกกรุงเทพฯ ได้ย้ายเข้ามาอยู่ที่พระราชวังพญาไท เมื่อเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2475 และต่อมาในปี พ.ศ. 2489 ได้มีการ พัฒนากองเสนาธิการมณฑลทหารบก ที่ 1 เป็นโรงพยาบาลทหารบกโดยใช้เขตพระราชฐานทั้งหมด เนื่อง จากพระราชวังพญาไท เคยเป็นพระราชฐานที่ประทับใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นการเฉลิม พระเกียรติของพระองค์ท่าน กองทัพบกจึงได้ขอพระราชทานนาม โรงพยาบาลทหารบกใหม่ว่า “โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า” ซึ่ง ได้ประกอบพิธีเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 อันเป็นวัน คล้ายวันเสด็จสวรรคต ใน พ.ศ. 2512 โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ได้ย้ายที่ทำการไปอยู่ ณ อาคารหลังใหม่ ในบริเวณใกล้เคียงกับ พระราชวังพญาไทและใช้พระราชวัง เป็นที่ทำการของกรมแพทย ทหารบกเป็นเวลา 20 ปี จนกระทั่ง พ.ศ. 2532 กรมแพทยทหารบก ได้ย้ายได้ย้ายไปยังอาคารที่ทำการใหม่ ณ บริเวณถนนพญาไท เขตราชเทวี โดยมีศูนย์อำนวยการแพทย์พระมงกุฎเกล้า ย้าย ที่ทำการมาอยู่แทนในพระราชวังเป็นการชั่วคราว โดยมี โครงการที่จะย้ายออกเมื่อสถานที่แห่งใหม่พร้อม เช่นกันซึ่ง หลังจากนั้นพระราชวังพญาไทจึงจะจัดเป็นพิพิธภัณฑ์สำหรับ ให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าชม กรมศิลปากร ได้ประกาศขึ้น ทะเบียนพระราชวังพญาไท เป็นโบราณสถานที่สำคัญของชาติ ตั้งแต่วันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2522 ดังปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ตอนที่ 15 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522

พระที่นั่งพิมานจักรี

พระที่นั่งองค์ประธานของหมู่พระที่นั่ง เป็นอาคารอิฐ ฉาบปูน สูง 2 ชั้น ลักษณะสถาปัตยกรรม ผสมผสานระหว่าง โรมานส์กับโกธิค มีลักษณะพิเศษคือ มียอดโดมสูงสำหรับ ชักธงมหาราช เจ้าพนักงานจะอัญเชิญธงมหาราช (ธงครุฑ) สู่มียอดเสาธงที่ประทับอยู่ ที่พระราชวัง มีจิตรกรรมสีปูนแห้ง (fresco secco) บนเพดานและบริเวณด้านบนของผนังเขียนเป็น ลายเชิงฟ้าเพดานรูปดอกไม้งดงาม บานประตูเป็นไม้สลักลาย ปิดทองลักษณะศิลปะวิคตอเรียน เหนือบานประตูจารึกอักษร พระปรมาภิไธย ร.ร. 6 สำหรับห้องชั้นล่าง เช่น ห้องเสวยร่วมกับฝ่ายใน ห้องรับแขก ห้องพักผ่อน ฯลฯ มีจิตรกรรมสีปูน แห้งที่น่าชมเช่นกัน ส่วนที่ประทับอยู่บริเวณชั้นสองซึ่งมีห้อง ที่น่าสนใจดังนี้

ห้องพระโรงกลาง เป็นห้องเสด็จออกให้เฝ้าส่วนพระองค์ หรือเสวยแบบง่าย ๆ ภายในตกแต่งแบบยุโรป มีเตาผิงซึ่ง ตอนบนประดิษฐาน พระบรมสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นประธานของห้อง ในกรอบที่ประดับ ด้วยตราจักรี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ภายใน รูปวงรี และภายใต้พระมหากษัตริย์มงกุฎล้อมรอบด้วยพระรัศมี

เตาฝังตอนบนประดิษฐานพระบรมสาทิสลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ห้องพระบรมมหาราชวัง ภายในตกแต่งลายเพดานงดงามด้วยจิตรกรรมเขียนด้วยเทคนิคสีปูนแห้ง เป็นภาพคัมภีร์ในศาสนาพุทธเขียนบนใบลาน และภาพพญามังกร หมายถึงสัญลักษณ์ของความ เป็นพระราช และปีพระราชสมภพ

ห้องประทับของสมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรราชชายา ภายในมีจิตรกรรมสีปูนแห้งบนฝ้าเพดาน เป็นลายดอกไม้ ส่วนที่บัวฝ้าเพดานเป็นลายหางนกยูง เนื่องจากนกยูง เป็นสัญลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี

ห้องทรงพระอักษร เป็นห้องใต้โถงบนชั้นสอง ยังปรากฏตู้หนังสือแบบติดผนัง เป็นตู้สีขาวลายทองมีอักษรพระปรมาภิไธย ร.ร. ๖ อยู่ภายใต้พระมหาพิชัยมงกุฎ ทุกตู้อยู่ติดกับบันไดเวียนซึ่งสามารถขึ้นไปยังห้องใต้หลังคาโถง ที่ปัจจุบันใช้เป็นพิพิธภัณฑ์พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

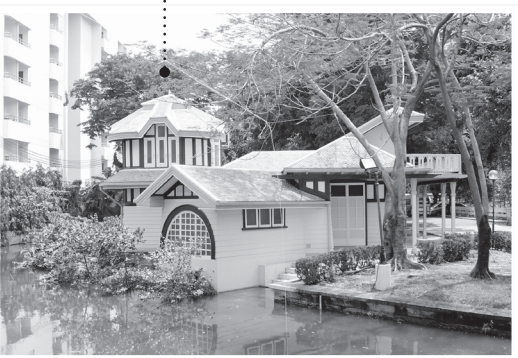
พระที่นั่งเทวราชสภารมย์

พระที่นั่งเทวราชสภารมย์ เป็นท้องพระโรงเดิมในสมัยสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ซึ่งเสด็จมาประทับ ณ วังปญาไท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ โดยยังปรากฏอักษรพระนามาภิไธย สม (พระนามเดิม สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี) พระที่นั่งองค์นี้ตั้งอยู่ทางด้านหน้าของพระที่นั่งไวกูณฐเทพยสถาน ลักษณะท้องพระโรงได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมแบบไบเซนไทน์ มีโถงอยู่ตรงกลางรับด้วยหลังคาโค้งประทุน ๔ ด้านบนผนังมีจิตรกรรมรูปคนและลายพรรณพฤกษา เคยเป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธีทางศาสนาในงานพระราชกุศล เช่นงานเฉลิมพระชนมพรรษา วันธรรมดาใช้รับรองแขกส่วนพระองค์ที่มาเข้าเฝ้า บางครั้งเป็นโรงละคร หรือโรงภาพยนตร์แล้วแต่โอกาส

พระที่นั่งไวกูณฐเทพยสถาน

พระที่นั่งไวกูณฐเทพยสถาน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระที่นั่งพิมานจักรี อาคารมีลักษณะแบบโรมานเนสก์ เดิมเป็นพระที่นั่งสูง 2 ชั้น ก่ออิฐ ฉาบปูน ได้มีการต่อเติมชั้น 3 ขึ้นภายหลัง เพื่อจัดเป็นห้องพระบรมมหาราชวัง สำหรับพระที่นั่งไวกูณฐเทพยสถานนี้ เคยเป็นที่ตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงกรุงเทพฯ ที่พญาไท เมื่อ พ.ศ. 2473 โดยในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2473 ซึ่งตรงกับวันพระราชพิธีฉัตรมงคล ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการเปิดการส่งวิทยุกระจายเสียงเป็นปฐมฤกษ์ พิธีเปิดสถานีได้กระทำโดยอัญเชิญกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการฝ่ายหน้าในพระราชพิธีนั้น จากพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในพระบรมมหาราชวัง มีไมโครโฟนตั้งรับกระแสพระราชดำรัสถ่ายทอดไปตามสายเข้าเครื่องส่งที่พญาไท แล้วกระจายเสียงสู่พสกนิกรที่มีเครื่องรับวิทยุในสมัยนั้นได้รับฟัง อนึ่ง การจัดตั้งสถานีวิทยุดังกล่าวดำเนินไปได้เพียง 2 ปี ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 และได้ย้ายไปยังที่ทำการศาลาแดงแทน

ห้องพระบรรทมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระที่นั่งไวกูณฐเทพยสถาน ตั้งอยู่บนชั้นที่ 3 ภายในห้องมีจิตรกรรมเขียนด้วยเทคนิคสีปูนแห้ง (fresco secco) บนฝาเพดานเป็นรูปเทพน้อย 4 องค์ พร้อมเครื่องดนตรีลอยอยู่ในท้องฟ้าเป็นวงกลม การจัดภาพและฝีมืองดงามมากนอกจากนี้ยังมีจิตรกรรมบนฝาเพดานและเชิงฝาเพดานที่ห้อง ทรงพระอักษร ห้องพระสมุด ห้องพระภูษา เช่นกัน

• พระที่นั่งศรีสุทธนิวาส

พระที่นั่งศรีสุทธนิวาส เดิมมีนามว่า พระที่นั่งลักษมีพิลาส ตามพระนามของพระนางเธอลักษมีลาวัณ พระชายา อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของพระที่นั่งพิมานจักรี เป็นพระที่นั่งสูง 2 ชั้น ก่ออิฐ ฉาบปูน มีโดมขนาดเล็ก ลักษณะอาคารเป็นแบบอิงลิชโกธิค มีทางเชื่อมต่อกับพระที่นั่งพิมานจักรีในระดับชั้น 2 ใช้เป็นที่รับรองของเจ้านายฝ่ายใน ที่ฝาผนังตอนใกล้เพดานและเพดาน มีจิตรกรรมลักษณะแบบ อาร์ต นูโว เป็นลายดอกไม้ และที่ห้องสำคัญเป็นภาพชายหญิง และแกะซึ่งเป็นภาพเขียนสีแบบตะวันตก

• พระตำหนักเมขลารูจี

พระตำหนักเมขลารูจี อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของพระที่นั่งพิมานจักรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักองค์น้อยขึ้นหนึ่งองค์ ที่ริมคลองพญาไท ตอนกลางพระราชทานนามว่า พระตำหนักอุดมวนาภรณ์ เป็นเรือนไม้สัก 2 ชั้น หลังคามุงกระเบื้องดินเผา ภายในมีภาพเขียนสีลายนก สวยงาม และมีสระสงฆ์ ใช้เป็นที่สงฆ์หลังจากทรงพระเครื่องใหญ่ (ตัดผม) แล้ว และได้เสด็จมาประทับอยู่ชั่วคราว ตั้งแต่วันที่ 22 สิงหาคม 2463 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นที่ประทับแห่งแรกในพระราชวังแห่งนี้ โดยได้ใช้เป็นที่ทรงงานวางโครงการสร้างพระราชมณเฑียรสถาน สำหรับประทับถาวรอีกด้วย ต่อมาเมื่อการก่อสร้างพระราชมณเฑียรสถานอื่นๆ ในพระราชวังแห่งนี้แล้วเสร็จ และมีพระราชประสงค์ให้ พระที่นั่งด้านตะวันออกซึ่งเชื่อมต่อกับพระที่นั่งไวกูณฐเทพยสถาน ใช้ชื่อว่าพระที่นั่งอุดมวนาภรณ์ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามพระตำหนักแห่งนี้ใหม่เป็นพระตำหนักเมขลารูจี

แหล่งข้อมูล

1. พระราชวังพญาไท. Accessed from <http://www.phyathaiapalace.org> [Accessed date: August 28, 2012].
2. กรมการฯ ดันประเสริฐ 100 ปีพระราชวังพญาไท ใน: กิตติ ต่อจรัส ปันดดา หัตถโชติ บรรณาธิการ, 35 ปีวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า กรุงเทพฯ; หจก. อรุณการพิมพ์, 2553 หน้า 18-21.